

גליון "והיו הדברים"

רשום על מצבת רבינו
בווארשא

ומי שישתדל בחדפסת
הספרים יהיה לו המחבר
למליץ אם יהיה לו זכות

מתורת הגה"ק ר' אריה ליב צינץ ז"ע
אבד"ק פלאצק ובסוף ימיו בווארשא

גליון 20

פר' ואתחנן תשפ"ב

נדר שהותר מקצתו הותר כולו לגבי הקב"ה

אשר מי אל בשמים וארץ, א"כ בודאי גם ארץ סיחון ועוג יתכן שיהא בכלל יעוד הארץ אשר נתת לבני ישראל, וא"כ הנדר קאי גם על זה, א"כ י"ל אחר שהותר מקצתו הותר כולו. ולהיות שמ"מ נאחו בסבך הספק דשמא כונתו יתברך דוקא לאותו ארץ שיעד לבני ישראל מפאת הארץ עצמו לא מפאת שנשתנה מיד עמון ומואב לסיחון, לכן התחנן לומר אם הותר הנדר מצד שכיון הוא יתב' גם לארץ סיחון ועוג עם שעקרו ממואב שהוזהרו על ארצו אחר שנטהר במיתון הוה בכלל היעוד שניתנה לישראל וא"כ הותר כולו, או שדוקא הקפידא מצאה מקום לנוח שלא יבא דוקא לארץ שנותן לישראל בעצמה אבל ארץ עמון ומואב אינו בכלל, הגם שלא קצרה ידו יתברך שיכבשוה מסיחון ועוג, וזהו "לאמר".

והנה הוא יתברך גילה כוונתו כי דוקא על ארץ עבר הירדן הכוונה, לפי שיעור שכל אלהי שאין ראוי למשה לבא שם כאשר ישנם טעמים נשגבים ונפלאים מאתנו למה לא בא לארץ, עיין מגלה עמוקות, והנה הוא יתברך גילה עין משה עבדו לראות ההפרש בין ארץ שבעבר הירדן לארץ שבעבר השני, אז פקה משה עיניו והשכיל כי דווקא הקפידא שלא יעבר הירדן, וזהו אמר "שא עיניך וראה כו' וראה בעיניך", כי אחר שיש הבדלים רבים אשר כפי שיעור שכל אלהי אין ראוי למשה לבא שם.

וגם משה בעצמו השכיל זאת, א"כ בודאי הוכיח סופו שלא נתכוין הוא יתברך רק אל ארץ שנותן לבני ישראל, לא לעמון ומואב, הגם שהותרו ע"י סיבה, וזהו "ראה בעיניך" כי בחוש לא תעבור לארץ סיחון, ולא היה כונת הנדר בה כלל כאשר תשכיל בשכלך שדווקא הקפידא אשר לא תעבור את הירדן הזה.

*

ויתכן עוד כי הטעם שנדר שהותר מקצתו הותר כולו, כתב הטעם בברטנורא פ"ט דנדרים משנה ו' דפותחין בימים טובים ובשבתות, בראשונה היו אומרים אותן הימים מותרים ושאר כל הימים אסורים עד שבא ר"ע ולימד שנדר שהותר מקצתו הותר כולו, ופירש הר"ב הטעם דלא נדר מעיקרא אלא על דעת שיתקיים כולו, נמצא התרת מקצתו פתח לכולו. ובתו"ט כתב דלשון לימד ר"ע, משמע מן הכתוב, ופירש בשם ירושלמי שנאמר "ככל היוצא מפיו יעשה", משמע דווקא כשכולו קיים.

והנה אם נימא טעמא שבתחילה היה דעתו דווקא על כולו, זה לא שייך נגדו יתברך שאין אצלו שינוי דעת ומשולל ממידות האלה. והנה זה יתכן להעמיד במה שהקדים משה בשבחו של הקב"ה "אתה החלית" ופירש במדבר כבר בטלת הנדר שנדרת לכלות את ישראל, והנה למען לא יראה מתפלת משה שכוונתו בשביל שכבר בא לארץ סיחון ועוג ונדר שהותר מקצתו הותר כולו, ואם יתפלל בסתמא היה

מד שהקדים משה "אדני אלקים אתה החלית להראות כו' אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך אעברה נא כו'". וגם מ"ש "ויתעבר ה' בי למענכם", גם מ"ש "אל תוסף דבר אלי", תיבת "אלי" מיותר. וגם "ועתה ישראל שמע אל התחקים", איך נמשך מהקדום, ויראה לבאר הכל.

ותחילה נבאר כי רש"י פירש, "בעת ההיא" לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמייתי שמא הותר הנדר. והנה הרב בעל פרשת דרכים בדרשותיו תמה, למה באמת הותר ליכנס לארץ סיחון ועוג, והביא בשם מהר"י אדרב"י שביקש לומר דארץ סיחון ועוג אינו בכלל ארץ ישראל, ודחה דבריו דמוכח מדמיעט ארץ סיחון ועוג מבכורים ולענין תרומות ומעשרות חיובה מן התורה, וא"כ מה נשתנה ארץ סיחון ועוג שהותר למשה ליכנס בה, והניח בצ"ע.

ולענ"ד לק"מ והוא כי מבוואר בלשון הנאמר בחטא מי מריבה "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם וכו'", הנה אין בכלל האיסור רק שלא יבאו אל הארץ אשר נתן להם, וקיי"ל ביו"ד סימן רי"ו ס"ד אם אמר קונם לבייתך שאני נכנס כל זמן שהוא ברשותו אסור ליכנס אפילו נפל ובנאו או שמכרו ואח"כ קנאו, אבל אם קנה בית אח"כ אינו אסור בו שאין כונתו רק על בית שהיה לו בשעת הנדר.

והנה ידוע שלא הותר להם מארץ מואב רק ע"י שטיהרו בסיחון שבתחילה כבשה סיחון ואח"כ הותר להם מאחר שלא נטלוה מעמון ומואב, והנה נדר הקב"ה שיתן להם הארץ כמ"ש בפ' וארא, ואחר שבאמת לא הותר להם ארץ עמון ומואב היתה עיקר כוונתו של הקב"ה ביעוד הארץ ליתנה לבני ישראל כמ"ש "ונתתי לכם מורשה" והיינו ארץ שמעבר הירדן והלאה שכפי פשוטו לא היה דעתם עליו כי אילו נתנם סיחון לעבור בארצו לא היו נוטלים ארצו כפי פשט הכתובים, וא"כ לא זו הארץ שהיתה בכלל נדרו יתברך שאמר "לא תביאו את הקהל אל הארץ אשר נתתי להם", לא כן ארץ עמון ומואב שלא נדרה הוא יתברך להם ומחוסר כבישה עדיין היתה, כי אפילו משה אדון הנביאים נתירא מפני עוג, וא"כ הוה ממש ארץ סיחון ועוג כקרקע ובית שקנה אחר הנדר שאין בכלל האיסור וזהו ברור.

והנה רוענו הנאמן המליץ בתפלתו באמרו "לאמר" ודרשו חז"ל הודיעני אם אני עובר, והנה יתכן כי חשב שמא הותר הנדר כי נדר שהותר מקצתו הותר כולו, ואחר שבא לארץ סיחון ועוג הותר כולו, הגם שלא נעלם ממנו שארץ סיחון ועוג קנו אחר הנדר, הנה ודאי אצל בשר ודם יתכן שאינו בכלל הנדר כי מה שהוא תחת יד אחרים אינו ברשותו ואין דעתו עליו שמא לא יקנה או שלא ירצה למכור, לא כן השי"ת אשר צופה מראשית אחרית וידע שגם זאת תנתן לישראל. ואין לומר שמ"מ הדבר תולה מי נוצח וא"כ עדיין אינו בכלל הנדר, לזה המתיק מליצתו כ"אשר כבר החלית להראות כו'

אלא דרש"י פירש שם עוד טעם שלכך מוכיחין סמוך למיתה שלא
יהא חבירו רואה ומתבייש ממנו, אם כן מזה הטעם היה צריך לקיים
אשר נגזר עליו המיתה, וזה "ויתעבר ה' בי למענכם", מטעם הלזה
שלא תתביישו או שלא יהיה חוזר ומוכיחין.

*

**ועתה ישראל שמע אל החקים כו' אשר אנכי כו' לא תספו כו' ולא
תגרעו כו'.** המשך מקראי קדש אלה כי פתח בלשון יחיד וסיים
בלשון רבים.

אמנם יראה שימשך הכל עפ"י השאלה הנודעת, שכל אחד מישראל
צריך לקיים תר"ג מצוות אף שאין שייכין בכל אחד, ויש תירוצים
א' מצד המחשבה, מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, הב' מצד
הערבות, מה שאתה מקיים אחר שכל ישראל מכוונים נפש אחת
עולה מצוה של אחר גם לו.

ואולם במחשבה צריך שיחשוב לעשות כשיבא לידו ויהיה עומד
ומצפה מתי תבא המצוה לידו ויקיימנה, והנה משה ביקש לבא
לארץ לקיים מצוות הנהגות בארץ, והשיב לו הוא יתברך מעלה אני
עליך כאלו עשיתם, וזהו מצד המחשבה שחשב לקיימן בכל עזו, כי
אחר שמת בחו"ל לא היה לו ענין אחר לקיימן כי לא יעלו לו מצות
שיקיימו ישראל אחר מותו [מצד ערבות] כי במתים חפשי.

ואולם לישראל "ועתה" כלומר יו עכשיו "ישראל" אתם כאיש אחד
"שמע אל החקים" כלכם כאחד, וגם "לעשות" שתהא מחשבתכם
לעשות, ויעלה עליכם מחשבה טובה למען תחיו, כי המצות עשה
הם נגד רמ"ח אברים, ושם"ה ל"ת נגד הגידין כי זה כל האדם. ובכל
מצוה יתן חיות באבר, וזהו "למען תחיו ובאתם וירשתם", ואז
תקיימו בפועל.

ובזה נמשך שלא תחשבו אחר שהמצות הם נגד האברים א"כ אחר
שמחסר לכל אחד מן המצוות ונמצא מחוסר אבר כי ישראל אינו
מקיים מצוות התלוים בלויים וכדומה יתר מצוות שאין מזדמנין לכל
אחד, א"כ תחשוב להוסיף שתקיים אתה לבד התרי"ג מבלי צירוף
זולתך או מחשבתך, כי אחר שכולם אחודים כאיש אחד א"כ אין
צריך להוסיף, כי אין מצוות אחרות כי אם אשר צוה משה מפי ה'.
וא"ת אחר שנחשב מה שיעשה חבירו לו, א"כ תגרע ותסמוך על
חבירך, כי זה אינו רק במה שהוא מן ההכרח שלא תוכל לקיים
בעצמך, בזה הגדיל חסדו עמך להעלות לך שכר כאלו עשיתם
בעצמך אבל אין אתה בן חורין להפטר ממה שביכולתך לעשות, אף
ששורש ישראל אחד מ"מ אינו ממש כאילו עשית, והרי "עיניך
הרואות" במדת פורענות "אשר עשה ה' בבעל פעור כי כל האיש
אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו כו'", א"כ "ואתם הדבקים בה'
אלהיכם חיים כולכם היום", א"כ די שתהא מדה טובה מרובה
לחשוב המצוות של זולתך, אותן שאין ביכולתך לעשות.

*

ובקשתם משם את ה' אלקיך כו' ומצאת. פתח בלשון רבים וסיים
בלשון יחיד. אפשר לומר כי יש כמה קטרוגים בעליית התפלה
ואולם אם יש צדיק אחד שתפלתו ראוי לעלות שאין בה שמץ דופי,
אנב תפלת הצדיק יעלו גם יתר התפלות, כי הצדיק בתפלתו בוקע
חלוני ריקע עד שיש מעבר לכל התפלות. לכן אמר "ובקשתם"
כולם, "ומצאת" על ידי היחיד "כי תדרשנו כו'", נשמעו על ידו כל
התפלות כמ"ש בשרה במ"ר בראשית פ' נ"ג הרבה עקרות נפקדו
עמה.

נראה כאילו ח"ו אצלו שייך ג"כ דבר זה שלא נדר רק על דעת כולו,
ואיכא שינוי דעת, שלא יתכן בחק הבורא, ולזה אמר כי חלילה לי
לחשוב זאת כי בודאי "אין מי שיעשה כמעשיך וכגבורותיך", א"כ
פשיטא שחלילה לי להרהר שיהיו שייכים אצלך המקריים שבטבע
האנושיות. וכמו שכבר אמר "לא איש אל ויכזב וכן אדם ויתנחם",
וא"כ דבר זה אינו מושג בשכל האנושי כמו שאין כל מעשים שלך
מושגים, וכמ"ש הרמב"ם הטעם על הידיעה שאינה סותרת הבחירה
הגם שכפי חק שכל האנושי אינו מובן, מכל מקום אחר שהוא יתברך
וחכמתו אחד וכמו שהוא יתברך אינו מושג ככה ידיעתו, כמו שאינו
מושג איך בחכמתו יסד ארץ וכונן שמים בתבונתו, כמו כן דעתו
אינה מושגת, ולזה הקדים "אתה החלות", ואמר במדרש כבר הפרת
נדרך כמעשה בשר ודם אשר בן אדם יתנחם, והקדים שלא יראה
ח"ו שמייס לו מעשה בשר ודם. והשיב, שבודאי הגם מה שהוא
יתברך מסולק מענינים אלו, עכ"ז "אשר החלות", אין זה חידוש
אצלנו מה שידיעתך בלתי מושגת לנו, כמו שאין כל מעשיך מושגים
"אשר מי אל בשמים וארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך", א"כ
יתכן שיהיה שייך אצלך ענין זה.

אולם עם מה שכתבנו כי אמנם יש לומר לטעם הברטנורא שכפי
טבע האנושית יתכן לומר שלא נדר רק עד שיתקיים כלו, ולזה
הקדים משה הגם שאין דבר זה שייך בך, שכל מעשיך מסולקים
מפעולות האנושיות, ולזה הקדים שאינו בא מצד זה לומר שהותר
כל הנדר רק מטעם אחר המבואר בירושלמי "ככל היוצא מפיו
יעשה" אי איכא כל אין, אי הותר מקצתו הותר כולו.

ומאחר שאצלו יתברך לא נדון דין זה א"כ מה שהוא אצלנו הדין
הותר מקצתו הותר כולו הוא לפי שאין דעתו רק על כולו וא"כ אצלו
יתברך לא שייך זה שבודאי קיבלו מעיקרא שאין דעתו על ארץ
סיחון ועוג.

*

וה' התאנף בי כו' כי אנכי מת כו'. המשך הפסוקים יראה כי איתא
במדרש רבה שביקש משה שיתיר הוא יתברך נדרו. אולם כיון
דאיתא במדרש שמשנה נקבר במדבר כדי שיביא דור המדבר עמו
שנאמר "ויתא ראשי עם", א"כ כיון שהנדר היה בו טובת דור המדבר
לכן אין להתיר שהוא לדעת חבירו כיון שהוא טובת דור המדבר.
לכן נאמר "ויתעבר ה' בי למענכם", כי בשבילי היה מתיר הנדר אבל
למענכם בשביל טובתכם שאביא עמי דור המדבר. וזהו ההמשך "וה'
התאנף בי על דבריכם", כלומר בשבילכם "לבלתי עברי ולבלתי בוא
כו'", והראייה שבשבילכם הוא, "כי אנכי מת בארץ הזאת אינני
עובר", אף עצמותי אינם עוברים, ואין זה אלא בשביל שאביא דור
המדבר עמי.

*

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר. פירש"י לאחר שכבשתי ארץ סיחון
ועוג. כי רש"י פירש לעיל ריש דברים, שאין דרך להוכיח אלא סמוך
למיתה, וגם עיקר התוכחה אחרי הכותו כפירש"י שם, שאל"כ היו
אומרים מה הטיב לנו, א"כ חשב כי אחר שנגזר עליו המות כבר מצא
ידו להוכיח, ואולי לא רצה הוא יתברך לבטל הגזר דין, כדי שלפי
דעתו שהיא סמוך למותו ימצא ידו להוכיח לכן עכשיו חשב לבטל
הגזירה אחר שכבר קיים במצות התוכחה והוכיחם, לכן אמר "בעת
ההיא לאמר", כי אולי רצונו יתברך שתקובל התוכחה יותר בהיותם
חושבים שהוא סמוך למותו על כן לאחר שכבר הוכיחן מצא לבו
להתפלל, לכן לא ביקש מיד אחר כיבוש סיחון ועוג.